

Het verband tussen schoolgrootte¹ en het pedagogisch en didactisch klimaat in het voortgezet onderwijs

Inleiding

Het pedagogisch en didactisch klimaat wordt in het toetsingskader dat de inspectie voor haar reguliere toezicht gebruikt, beoordeeld aan de hand van drie kwaliteitskenmerken: het Schoolklimaat, het Pedagogisch handelen en het Didactisch handelen.

Het *schoolklimaat* betreft de mate waarin de school zorg draagt voor een veilige en motiverende schoolomgeving. Het *pedagogisch handelen* van de leraar vormt de basis voor een ondersteunend klassen- en werkklimaat. Samen met het schoolklimaat zorgt dat er voor, dat leerlingen zich op school thuis voelen en mede daardoor goede prestaties kunnen leveren en dat problemen als spijbelen, drop-out en vandalisme voorkomen worden.

Het *didactisch handelen* vormt de basis voor een doelgericht onderwijsleerproces. Belangrijke aspecten daarbij zijn duidelijkheid en structuur in het onderwijs; afstemming op verschillen tussen leerlingen en het aanbrengen van voldoende variatie in werkvormen.

Het oordeel over het Pedagogisch en Didactisch handelen is gebaseerd op observatie tijdens lesbezoeken; het oordeel over het schoolklimaat stoelt op waarnemingen in de school en op gesprekken met de schoolleiding, leraren, leerlingen en ouders.

Voor de analyse van de effecten van schoolgrootte zijn de scholen ingedeeld in vier categorieën.

Klein	minder dan 300 leerlingen	(19)
Middelgroot	tussen de 300 en 600 leerlingen	(31)
Groot	tussen de 600 en 1500 leerlingen	(63)
Zeer Groot.	meer dan 1500 leerlingen	(13).

De analyse is uitgevoerd op basis van de 126 RST-bezoeken die tussen half augustus en eind december 2000 hebben plaatsgevonden en waarbij het aantal leerlingen bekend is. Tussen haakjes staat in bovenstaand overzicht hoe de scholen verdeeld zijn over de onderscheiden categorieën.

Resultaten

Tabel 1 geeft aan in welke mate het Pedagogisch handelen, het Didactisch handelen en het Schoolklimaat voldoende zijn beoordeeld. Van de tabel gaat de suggestie uit, dat op kleine en zeer grote scholen het pedagogisch en didactisch klimaat wat lager is dan op (middel)grote scholen. De verschillen zijn echter kleiner dan de toevalsfluctuaties die bij dit aantal scholen op kan treden. Deze verschillen zijn dus niet significant.

¹ In deze notitie wordt gemakshalve steeds gesproken over scholen. In feite gaat het echter om de (neven)vestigingen die door de inspectie zijn bezocht.

Tabel 1

Percentage voldoende voor scholen van onderscheiden grootte

Kwaliteitskenmerk	Schoolgrootte				totaal
	klein	Middelgroot	groot	zeer groot	
Schoolklimaat	100	100	100	92	99
Pedagogisch handelen	88	100	98	92	97
Didactisch handelen	65	85	90	85	84

De inspecteurs baseren hun oordeel over de kwaliteitskenmerken op een aantal indicatoren die aangeven in welke mate het kenmerk wordt gerealiseerd. Voor deze oordelen gelden normen die de inspecteurs als vuistregel hanteren. Voor Schoolklimaat moeten vijf van de zeven indicatoren positief scoren; voor Pedagogisch handelen en voor Didactisch handelen moet 75 procent van de lessen op een school voldoende zijn, om tot een positief oordeel op het niveau van de school te komen.

In de drie volgende tabellen staan de percentages positieve scores voor de indicatoren van betrokken kenmerken, uitgesplitst naar schoolgrootte. In de tabellen zijn verschillen van tien procent of meer groter dan aan toeval kan worden toegeschreven. De indicatoren waarbij dat het geval is, zijn vetgedrukt. Onder elke tabel staan de conclusies die getrokken kunnen worden.

Tabel 2

Percentage positieve scores op de indicatoren van het Schoolklimaat

Indicatoren	Schoolgrootte			
	k	mg	g	zg
12.1 Teamleden gaan positief met de leerlingen om	100	100	98	100
12.2 De leerlingen waarderen de school positief	82	90	98	92
12.3 De school biedt een verzorgde en uitnodigende indruk	53	76	74	92
12.4 Vergroting van betrokkenheid van leerlingen bij de school	76	83	81	75
12.5 Waken over veiligheid van leerlingen en hun bezittingen	100	93	94	100
12.6 Duidelijke omgangsregels	94	97	100	100
12.7 Weloverwogen hanteren afgesproken omgangsregels	71	83	65	83

- Op grote scholen is de waardering voor de school duidelijk groter dan op kleine scholen. De waardering van leerlingen op middelgrote en zeer grote scholen ligt daar tussen in.
- Hoe groter de school, hoe verzorgder en uitnodigender de school is.
- Op middelgrote en zeer grote scholen worden omgangsregels meer weloverwogen gehanteerd.

Tabel 3

Percentage positieve scores op de indicatoren van Didactisch handelen

Indicatoren	Schoolgrootte			
	k	mg	g	zg
5.1 Duidelijke structuur onderwijsleersituaties	80	86	85	87
5.2 Duidelijke uitleg	80	84	86	90
5.3 Regelmatige controle	77	79	79	85
5.4 Afstemmen op het referentiekader	58	60	64	62
5.5 Rekening houden met de niveaoverschillen	28	25	26	28
5.6 Inspelen op extra taalbehoeften	12	10	15	29

- Naar mate de school groter is, is de uitleg duidelijker.
- Vooral op zeer grote scholen wordt meer ingespeeld op de extra taalbehoeften van leerlingen.

Tabel 4

Percentage positieve scores op de indicatoren van Pedagogisch handelen

Indicatoren	Schoolgrootte			
	k	mg	g	zg
6.1 Zorgen voor actieve deelname	78	80	83	85
6.2 Stimuleren samenwerking en ondersteuning	25	31	29	32
6.3 Informeren over vorderingen	41	57	41	58
6.4 Zelf plannen en invullen leerproces	34	33	28	40
6.5 Zelf oplossingen expliciteren en daarop reflecteren	32	44	39	49

- Op middelgrote en zeer grote scholen worden leerlingen beter geïnformeerd over hun vorderingen dan leerlingen op kleine of grote scholen.
- Zelf plannen en invullen van het leerproces vindt op zeer grote scholen beter plaats dan op de andere categorieën scholen.
- Op middelgrote en zeer grote scholen krijgen leerlingen meer kans tot reflexief handelen.

Conclusies

De kwaliteit van het pedagogisch en didactisch klimaat, zoals dat is beoordeeld door de kwaliteitskenmerken van het toetsingskader, verschilt weinig tussen scholen van verschillende grootte.

Schoolgrootte heeft wel invloed op een aantal indicatoren die aan de kwaliteitskenmerken ten grondslag liggen. Daarbij springen over het algemeen zeer grote scholen er positief uit. Bij de 'verzorging van de school' en het 'inspelen op taalbehoeften' is het plausibel dat de grootte van de school positief uitwerkt. Voor andere indicatoren is het verband minder duidelijk. Dit geldt in het bijzonder voor drie indicatoren waarbij middelgrote en zeer grote scholen positievere scores dan kleine en grote scholen: 'weloverwogen hanteren van omgangsregels', 'informeren over vorderingen' en 'reflexief handelen van de leerlingen'.